

Відчуття месіанської ролі як основа конструктивної діяльності особистості (на прикладі української інтелігенції 20-30-х рр. XX ст.) / Збірник матеріалів доповідей та виступів Міжвузівського наукового семінару: «Інформаційно-психологічна безпека особистості як теоретична і практична проблема», 20 лютого 2014 р., Житомирський військовий інститут імені Сергія Корольова. – Житомир, 2014. – С. 21-22.

Відчуття месіанської ролі як основа конструктивної діяльності особистості (на прикладі української інтелігенції 20-30-х рр. XX ст.)

Інтелігенція як специфічний соціокультурний прошарок суспільства визначає соціальні ідеали та шлях культурного розвитку суспільства. Як стверджують П. Саух та Ю. Саух, «...у всі часи панувала класична філософська традиція, яка розглядала інтелігентність виключно в одній площині з такими явищами, як «дух», «розум» і «моральність» [Саух П., Саух Ю. Інтелігенція: між місією і приниженням / Петро Саух, Юрій Саух // Історія. Філософія. Релігієзнавство. – 2009. – № 4. – С. 4]. Становлення нового режиму влади у 20-30-ті рр. XX ст. призвело до суспільних змін. Цей період охарактеризувався нівелюванням соціокультурного та ціннісного потенціалу української інтелігенції. Згідно політики нового режиму влади, громадянська роль інтелігенції зводилася до підготовки нового покоління інтелігенції, яке б будувало економічно потужну країну. Проте, істинна інтелігенція має бути носієм не тільки інтелекту, але й духу та культури суспільства.

Структурна зміна інтелігенції як соціальної спільноти спричинила насамперед трансформацію інтелігенції як соціального феномену – вона набуває ознак масовості. Можемо стверджувати, що у цей період в радянському суспільстві сформувався новий прошарок – «нова інтелігенція» [Слюсар В. Н. Интеллигенция как объект насилия в период трансформации общества / В. Н. Слюсар // Современная интеллигенция: проблемы социальной идентификации: сборник научных трудов: в 3 т. / отв. ред.

И. И. Осинский. – Улан-Удэ : Изд-во Бурятского госуниверситета, 2012. – Т. 1. – С. 181]. Старше покоління інтелігенції у той період виконували соціальне замовлення – передача у спадковість «новій» необхідних знань для функціонування економічної та виробничої систем суспільства.

Вживання поняття «інтелігенція» на позначення нових діячів та творців культури доволі суперечливе. Інтелігенція – це соціокультурний феномен, унікальне та специфічне соціальне явище. На нашу думку, інтелігент, перш за все, – це духовна, високоморальна особистість. П. Саух та Ю. Саух вказують, що інтелігенція є «стражем моральних параметрів людського буття... Класична модель інтелігенції завжди будувалася на моральному, етичному началі в життєдіяльності особистості за умови підвищеного рівня громадянськості, патріотизму і людяності» [Саух П., Саух Ю. Інтелігенція: між місією і приниженням / Петро Саух, Юрій Саух // Історія. Філософія. Релігієзнавство. – 2009. – № 4. – С. 4].

В. Ленін визначив роль традиційної інтелігенції як «попутників». Парадоксально, але вони свідомо погодилися на виконання таких соціальних функцій. Чому? Відповідь на це питання, на нашу думку, криється у площині месіанізму, покладену на інтелігенцію громадянським суспільством. Тобто у виконанні також і месіанської ролі збереження та передачі традиційних, історично сформованих, національних цінностей у період соціальних трансформацій. Поняття «месіанство» означає історико-соціологічну концепцію, що наділяє певну особистість (народ, соціальну організацію, державу тощо) роллю месії в історичному процесі [Мессианизм (мессианство) // Социологический энциклопедический словарь [на русском, английском, немецком, французском и чешском языках] / Редактор-координатор – академик РАН Г. В. Осипов. – М.: Издательство НОРМА, 2000. – С. 176]. Політика тоталітаризму передбачала дотримування нового типу особистості, уся діяльність якої підпорядкована слідуванню ідеологічним настановам. Більше того, штучно створені радянською владою умови життя, вплинули на переосмислення цінностей. Реалізація духовних

потреб поступилася «матеріальним». Месіанізм інтелігенції полягав у вихованні людей, які б передусім володіли здатністю не просто наслідувати риси радянської соціальної системи, але й продукувати власні унікальні ціннісні системи. Тобто, інтелігенції відводиться особлива роль врівноважити, вплинути на перебіг та розвиток подій.

Тогочасна кризова ситуація стимулювала інтелігенцію до соціокультурної діяльності. Так, вона прагнула активізувати духовність громадян. На неї покладалася месіанська роль, що визначалася силою жертвовного духу, великим духовним поривом до нового життя [Бердяев Н. Национализм и мессианизм / Николай Бердяев // Судьба России (Сборник статей, 1914 – 1917) // <http://read24.ru/pdf/nikolay-berdyaev-sudba-rossii-sbornik-statey-1914-1917.html>]. Найбільш потужне джерело активної діяльності інтелігенції знаходиться не в матеріальному благополуччі та меркантильності, а в деякій неупорядкованості життя, що й спонукає інтелігенцію до духовної активності, відкриває нові сенси та перспективи.

Отже, серед усіх характерних рис, притаманних інтелігенції, завжди виділялися духовність, розум та мораль. Вона покликана зберегти історико-культурні традиції та духовно-моральні цінності громадян, мотивувати їх духовну активність. Перш за все, високоморальні цінності спонукають інтелігенцію до дії. Духовна активність цього соціального феномену в кризовий період й окреслює особливу роль – місію – інтелігенції. Вона створює «дух епохи», необхідний для виходу з кризового становища та подальшого розвитку суспільства.